

Konferencia

A MÓDSZERTANI GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLATOK ÁLTAL ELFOGADOTT KONSZENZUSOS DÖNTÉSEK 2002-BEN

1.) 2001. évi Konszenzus Konferencia állásfoglalásainak felülvizsgálata

1. Az illetékességre vonatkozó konszenzus bekerült a gyermekvédelmi törvény 2002. februárjában elfogadott módosításába.

2. A gyermekjóléti szolgálat családgondozójának szerepéről a bírósági eljárásban: A NCSSZI vállalása nem valósult meg. Az állásfoglalás szükségességét változatlanul fontosnak tartja a konszenzus konferencia, ezért: minisztériumi állásfoglalást kérünk arról, hogy milyen jellegű eljárásban, milyen minőségben, milyen jellegű információt kell kiadnia a családgondozónak, milyen szabad és milyen tilos.

3/1. A 2002-es konszenzus konferencia újra foglalkozik az eseti gondnokság kérdésével.

3/2. A gyermekjóléti szolgálatok szerepe a kapcsolattartások témakörében: a 2002-es őszi megbeszélésünkön újra visszatérünk e témára. Kérdés, hogy a 3/2-es konszenzusunk módosításra szorul-e? Ekkor kerül megtárgyalásra az is, hogy szükség van-e egy országos, a gyermekjóléti alapellátások szolgáltatásait tartalmazó címlista összeállítására, illetve, hogy ennek tartalma mi legyen.

4/1. A „Gyermekeink védelmében” című nyilvántartási rendszer módosítására tett javaslatunk indokait fenntartjuk.

4/2. A megoldás érdekében tervezett lépések túlnőnek a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok lehetőségein és kompetenciáján. Az adatlapok létrehozásakor azok hatékonysági vizsgálatát írta elő a módszertani kézikönyv 2002-re. Mindezért felkérjük a NCSSZI-t, hogy tekintse át az adatlapok eddigi használatának tanulságait, hívjon össze szakmai munkacsoportot minden érintett fél részvételével. Az átdolgozott adatlapokhoz az átfogó számítógépes nyilvántartási rendszer is készüljön el, amely a KSH statisztikához szükséges adatokat „automatikusan tudja” kigyűjteni.

5. A konszenzus konferencia fontosnak tartja, hogy visszajelzést kapjon a megyei gyámhivataloktól az ellenőrzések módszertanára tett javaslataira. A Megyei Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok kérik a Megyei Gyámhivatalokat, hogy tárgyalják meg a Gyermekjóléti Szolgálatok javaslatait és véleményüket október közepéig juttassák el bármelyik Megyei Módszertani Gyermekjóléti Szolgálathoz. A tavaly megfogalmazott 5/1. javaslatot megvalósíthatatlansága miatt a 2002-es konszenzus konferencia átértékelte és javaslatai közül törölte.

2.) A veszélyeztetettséget észlelő és jelzőrendszer működtetése

A gyermekvédelem fő célja hozzásegíteni a gyermeket az egészséges, értékes, minőségi élethez, a jóléthez, egy-egy életterület, mint intézményi cél és feladat kiemelésével. Alapvető követelmény a közös cél felismerése, és tudatosítása, mely egyenlő a rendszerben való gondolkodással. A gyermekjóléti szolgáltatás alapvető prevenciós feladata az észlelő és jelzőrendszer működtetése, mely lehetővé teszi mindazoknak a szakembereknek az együttműködését, akik bárhol, bármilyen formában kapcsolatba kerülnek a gyermekkel. A munka eredményessége érdekében egy jól működő személyes kapcsolatrendszer kiépítése

szükséges. A cél: feltárni a veszélyeztető tényezőket, elősegítve a kialakuló problémák időben történő felismerését, valamint azok megoldását.

Elvárások: A gyermekvédelemben érintett és a törvényben felsorolt társszervek szakemberei ismerjék saját kompetenciahatáraikat, a törvényi rendelkezéseket saját területükön, illetve a gyermekvédelem területén.

Megfelelő tájékozottsággal kell rendelkezni a gyermekjóléti szolgálatok tevékenységi körét illetően. Az esetek dokumentálása érdekében a Gyvt. 17.§ (1) bekezdésében felsorolt intézmények esetében az írásbeli jelzés elengedhetetlen, mely írásbeliség egyben felelősségvállalás is. A halasztást nem tűrő azonnali beavatkozást kívánó jelzés esetében a családgondozó készítsen feljegyzést a jelzésről és a megtett beavatkozásról, majd a jelzést kérje be írásban a jelzésadótól. Rendszeres részvétel szükséges a jelzőrendszeri esetmegbeszéléseken, az esetkonferenciákon, a szakmaközi megbeszéléseken. Minden érintett szakember ismerje fel a gyermek problémáit, törekedjen azok saját eszközökkel történő enyhítésére vagy megszüntetésére. Amennyiben kompetenciáját meghaladó az eset, akkor írásban jelezzen a gyermekjóléti szolgálat felé. Az eset megoldásában az érintettek aktívan és hatékonyan működjenek együtt. A védelemben vett eseteknél vállaljanak felelősséget a gondozási-nevelési terv elkészítésében, az eset sikeres megoldása érdekében a végrehajtásban, a családgondozóval és a családdal való együttműködésben.

3.) A Megyei Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok a gyermekvédelmi törvény módosítása nyomán változtatásra kerülő rendeletek vonatkozásában az alábbi javaslatot teszik:

„(3) A Gyvt. 40. §-ának (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép, és egyidejűleg a § a következő új, (4) és (5) bekezdésekkel egészül ki:

(3) Gyermekjóléti Központnak minősül az az önálló intézményként, illetve szervezeti és szakmai szempontból önálló intézményegységként működő gyermekjóléti szolgálat, amely az általános szolgáltatási feladatain túl a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében a gyermek igényeinek és szükségleteinek megfelelő önálló egyéni és csoportos speciális szolgáltatásokat, programokat nyújt. Így

- a) utcai és lakótelepi szociális munkát,
- b) kapcsolattartási ügyeletet,
- c) kórházi szociális munkát,
- d) készenléti szolgálatot biztosít.

(4) Az (1)-(3) szerinti gyermekjóléti szolgáltatás térítésmentes.

(5) Gyermekjóléti szolgálatot, gyermekjóléti központot egyházi és más, nem állami fenntartó is működtethet.”

A meghatározott lakosságszám felett a feladat-ellátási kötelezettséget a települési önkormányzat szabadon mérlegelve saját maga, vagy megállapodás útján erre jogosult egyéb szervezetek, egyházak segítségével látja el. Amennyiben egyéb szervezettel, vagy egyházzal szervezi meg e speciális szolgáltatásokat, úgy biztosítani kell a gyermekjóléti szolgálattal való együttműködést, információcserét, esetmegbeszélést, visszacsatolást.

A gyermekjóléti központ speciális feladatai miatt megnövekedett, a működéshez szükséges személyi feltételek a miniszteri rendelet mellékletében kerüljenek meghatározásra. A működéshez szükséges pénzügyi feltételeket a központi költségvetés bocsássa rendelkezésre, amelyet az évenkénti költségvetési törvényben normatív módon az ellátandó feladat lakosságszámához határozzák meg.

- a) utcai és lakótelepi szociális munka

Az utcai és lakótelepi szociális munka célja a szabadidejét utcán töltő, kallódó-csellengő gyerekek speciális segítése. Olyan fiataloknak nyújt segítséget, akik magatartásukkal veszélyeztetik testi-lelki-értelmi fejlődésüket és a gyermekjóléti szolgálat hagyományos család gondozásával nem elérhetőek, vagy gondozásuk eredménytelen. Ez a szociális munka érdemben délután és az esti órákban végezhető. A szolgáltatást nyújtó szakmai szervezet szabad döntési joga eldönteni e speciális szolgáltatás biztosításának helyét: kitelepül-e az érintett gyerekek lakókörnyezetébe, illetve az általuk látogatott bevásárlóközpontokba, vagy a saját szolgálatában szervezi az érintett gyerekeknek szóló programokat. E speciális szolgáltatás megvalósításának formái elsősorban csoportos, illetve közösségi szociális munkát jelentenek (az egyéni maga a gyermekjóléti alapellátás). Céljuk egyrészt a kallódás-csellengés csökkentése, megszüntetése, másrészt a prevenció (a gyerekek beilleszkedését, szabadidejük hasznos eltöltését segítő bármilyen foglalkozás, tevékenység). E speciális programokba célszerű a gyerekek családjait is bevonni, hiszen a tényleges cél a gyerekek családon belüli működésének javulása, így tud a tényleges változás megvalósulni.

b) kapcsolattartási ügyelet

Fontos elkülöníteni a kapcsolatügyeletről, illetve az általános gyermekjóléti szolgáltatástól, amelyet adott esetben válás utáni családnak szolgáltatunk. (Ld. a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Konszenzus Konferenciáján hozott állásfoglalást 3/2., 8. old.). A kapcsolattartási ügyelet biztosításának lehetséges módjai:

- Semleges hely biztosítása a gyermek és a kapcsolattartó között (indokolt esetben a Tegyesz-szel kötött külön megállapodás alapján a szakellátott gyerek és vérszerinti szülőjének találkozása is ideérthető).
- Közvetítő szerep vállalása (mediáció) a gyermek, annak gondozója és a kapcsolattartó között. Ez a hely biztosításán túl speciális szaktudást igénylő feladat, amely segíti a felek közötti konfliktusok feloldását, megállapodás létrehozását és annak betartását.
- Előre kidolgozott forgatókönyv alapján működő speciális szolgáltatás igénybevétele (pl. Kapcsolatügyelet).

Amennyiben a szolgáltatás a gyermekjóléti központ nyitvatartási idején túlterjed, illetve speciális szaktudást von be a segítségnyújtásba, a fenntartó feladata a plusz idő, illetve szaktudás díjazása.

c) Kórházi szociális munka

A kórház hozzátartozik a gyermekjóléti szolgáltatással kapcsolatot tartó jelzőrendszerhez. Speciális gyermekjóléti kórházi szociális munkának a gyermekosztályokon, a szülészeti-nőgyógyászati osztályokon jelentkező, szociális munkás segítségét igénylő szolgáltatás minősül, így különösen a válsághelyzetben lévő anyával és gyermekével végzett tevékenység, illetve a gyermekelhanyagolás, vagy -bántalmazás megelőzése, vagy észlelése esetén a szükséges beavatkozás megtétele. Hosszú távú cél az, hogy a kórházi szociális munkás a tevékenységét egészítse ki a „gyermekjóléti” szociális munka igénybevételeivel (a hazagondozás, illetve a hazakerülés utáni segítségnyújtás zökkenőmentessé tételével). Ameddig a kórházban nincs külön szociális munkás, igény szerint speciális szolgáltatásként a gyermekjóléti központ munkatársa a kórházban lát(hat)ja el ezt a tevékenységet. Szükségesnek tartjuk az adott egészségügyi intézménnyel a feladatellátásra vonatkozó együttműködési szerződés megkötését, amelyben mindkét fél számára rögzítve van a kórházi szociális munka célja, feltételrendszere, kapcsolattartás és információátadás módja. A kórházi szociális munkát végző gyermekjóléti központ a

területén illetékes gyermekeket közvetlenül ellátja, a területén kívül esőket az illetékes gyermekjóléti szolgálathoz irányítja.

d) készenléti szolgálat

Feladata az intézmény nyitvatartási idején túl felmerülő krízishelyzetek megoldásában nyújtott segítség, tanácsadás, tájékoztatás. Így biztosítja a folyamatos elérhetőséget. Ez a szolgáltatás a lakosság és a jelzőrendszer felé állandó elérhetőséget biztosít, amely megoldható saját, vagy közismert, ingyenes telefonszámon, amely szociális munkás szaksegítségét képes aktivizálni, mozgósítani. A fenntartó feladata a készenléti szolgálathoz szükséges infrastrukturális háttérteret megteremteni, e munkaidőn túli tevékenységet külön díjazni.

A 15/1998. NM. rendelet módosításával kapcsolatos javaslatunk:

- A 11.§-t tartalmilag össze kell kapcsolni az új, speciális, gyermekjóléti központoknál nyújtandó kórházi szociális munkával.

- A 11.§ (3) bekezdését úgy kell átfogalmazni, hogy abból egyértelmű legyen, hogy a védőnőnek is dolga értesíteni a gyermekjóléti szolgálatot, ha szociális válsághelyzetben lévő várandós anyáról van tudomása.

- A 15. §-ban szereplő „esetmegbeszélés” kifejezést pontosítani szükséges a korábban a módszertani gyermekjóléti szolgálatok által kidolgozott és jelzőrendszer tagjaival már egyeztetett szakmai anyagnak megfelelően: az esetmegbeszélésnek két speciális formája van:

- esetkonferencia: egy adott család ügyében tartott megbeszélés (lehetőleg) az érintett család és a kapcsolódó szakemberek között legalább háromféle, a család ügyében érintett szakember bevonásával (nem keverendő össze a konzultációval, amikor egy-egy társintézmény szakemberével tárgyalunk egy adott család ügyében);

- szakmaközi megbeszélés: a gyermekjóléti szolgálat és szakma (szakmák) képviselői között zajló szakmai megbeszélés előre meghatározott, adott témakörben.

- A 17.§-t tartalmilag össze kell kapcsolni a gyermekjóléti központok által nyújtandó új speciális szolgáltatással, illetve pontosan meg kell különböztetni az általános, minden gyermekjóléti szolgálat által nyújtott, családi konfliktusok megoldását segítő tevékenységétől.

- Fontosnak tartjuk e jogszabályban is egyértelműen megjeleníteni a jegyzői gyámhatóság és a gyermekjóléti szolgálat együttműködését a védelembe vételi eljárás során: A jegyzői gyámhatóságnak ne legyen lehetősége a védelembe vételi eljárást véleménykérés nélkül úgy lezárni, hogy emellett a gyermekjóléti szolgálatot „kötelezi” az alapellátás keretében történő gondozásra. A jegyzői gyámhatóságnak ne legyen lehetősége védelembe vételi határozatot hozni úgy, hogy a gyermekjóléti szolgálattól erre vonatkozó javaslatot nem kért.

- Az alábbi javaslatra elvileg nem lenne szükség, mert az eddigi jogszabályok is rendezték a kérdést, mégis leírjuk, mert a gyakorlatban jellemzően mégsem valósul meg: A gyermekjóléti szolgálatok az általános illetékességi körükbe tartozó gyerekekről szóló gyermekvédelmi szempontból lényeges információk gyűjtőhelyei. Általános gond azonban, hogy az információk nem jutnak el hozzájuk azoknak a gyerekeknek az ügyében, akik nem ott laknak, ahová általános illetékességük alapján tartoznak. Szükségesnek tartjuk egyértelművé tenni és rendeletben megjeleníteni, hogy bármely szolgáltatónak (legyen az gyermekjóléti szolgálat, vagy gyerekek, családok átmeneti otthona) kötelessége az

információ-nyújtás az állandó bejelentett lakhely (vagy utolsó lakhely) szerinti gyermekjóléti szolgálat számára.

- Általános észrevételünk, hogy a jogszabályban több helyen szerepelnek olyan kifejezések, melyek nem alkalmazhatók a mindennapi munkában. Ilyen pl. a 16.§ (1) bekezdés a) pontjában szereplő „helyes irányú fejlődés”. Nagyon nehéz úgy dolgozni, hogy olyan kifejezések irányítják megítélésünket, melyek általános értékítéletet tartalmaznak, így az egyedi gyerek esetén nem használhatóak. Javasoljuk e kifejezések lecserélését (pl. ebben az esetben „az adott gyerek számára kedvező irányú fejlődés” jól használható).

- A 2. sz. mellékletben (amely az egyes munkakörökben foglalkoztatott személyek képesítési előírásait tartalmazza) meghatározott képesítési előírásokat összhangba kell hozni a 9/2000. (VIII.4.) SzCsM rendeletben meghatározottakkal. Úgy szükséges a két rendeletet összhangba hozni, hogy pl. szakirányú végzettségnek számítson, ha valaki nem szakirányú diploma birtokában szakvizsgával rendelkezik.

4.) A védelembé vétel felülvizsgálatával kapcsolatban felmerült gyakorlati problémák megoldására vonatkozó konszenzusos javaslatok

Abban az esetben, ha a védelembé vétel során olyan változások történnek, melyek más hatósági intézkedést indokolnak – mert a védelembé vétel nem érte el a célját –, a kirendelt családgondozó rendkívüli felülvizsgálat összehívását és más gyermekvédelmi intézkedést javasol. A rendkívüli felülvizsgálat összehívása, illetve az intézkedés megtétele gyakran elhúzódik. A javaslat megtétele és a felülvizsgálati tárgyalás közti időszakban a kirendelt családgondozó felelőssége megkérdőjeleződik. Ezen időszak lerövidítése és a családgondozók szakmai támogatása érdekében az alábbi javaslatot tesszük:

- Rendkívüli védelembé vételi felülvizsgálati javaslat benyújtása esetén – különösen, ha az ok a gyermek súlyos veszélyeztetése, vagy a család együtt nem működése – a gyermekjóléti szolgálat javaslatot tesz az általa legcélszerűbbnek tartott egyéb gyermekvédelmi intézkedésre. Amennyiben a jegyzői hatáskörben eljáró szerv vagy személy 30, illetve 60 napon túl nem teszi meg intézkedését, a gyermekjóléti szolgálat munkatársa kérheti a Megyei Gyámhivatal felülvizsgálati intézkedését, és bevonhatja a Módszertani Gyermekjóléti Szolgálat munkatársát a szakmai megoldásba.

- Lehetőség szerint minden esetben esetkonferencia előzze meg a gyermekjóléti szolgálat javaslatát a gyermek családból történő kiemelését illetően. Kivételt képez ez alól az az eset, amely azonnali beavatkozást igényel.

5.) A gyermekvédelemben használható fogalomtár

- A Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok szakmai fogalomtár összeállítását határozták el, melynek célja: a gyermekvédelemben használt fogalmak egységes értelmezése és használata. A jövő évi konszenzus konferenciára a végleges anyag elkészítését tervezik.

6.) Az eseti gondnok személyének tisztázása az iskoláztatási támogatás vonatkozásában

Szakmailag mindenképpen indokolt elkerülni, hogy a családgondozó eseti gondnok legyen. Ha mégis szükséges az eseti gondnok kinevezése, akkor egy alkalmas családtagot célszerű kijelölni. Mindezek mellett a gyermekjóléti szolgálatoknak végig kell gondolniuk a

helyi lehetőségeket. Az eseti gondnokság helyi rendszerének kidolgozása során ügyelni kell arra, hogy ne sérüljön sem a törvényesség, sem a gyermek érdeke.

7.) Javaslat Gyermekjóléti Konceptió készítésére

A javaslat lényege, hogy a települési önkormányzat az éves átfogó értékeléséhez kapcsolódóan dolgozzon ki „Gyermekjóléti Konceptiót”.

- A koncepció készítésénél figyelembe kell venni a települési önkormányzat évenkénti átfogó értékelése során (1997. évi XXXI. törvény 96.§ 3.), valamint a Gyermekjóléti Szolgálat által szervezett éves tanácskozásán megfogalmazottakat (15/1998.(IV.30.) NM rendelet 15. § 6.) Az átfogó értékeléssel kapcsolatban megjegyezni kívánjuk, hogy a törvény „külön jogszabályban meghatározottak szerinti” értékelésről szól, mely nem létezik. Ily módon ezek az értékelések csak a települések egy részénél készülnek el. Ezzel kapcsolatban javasolt e külön jogszabály megalkotása, illetve az értékelés szempontsorának elkészítése.

E feladat megvalósításának szereplői a megyei gyámhivatalok és módszertani gyermekjóléti szolgálatok kell, hogy legyenek a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet koordinálásával.

- A koncepció elkészítése team-munka eredményeként kell, hogy megszülessen, melynek felelőse a települési önkormányzat. Résztvevői (ágazattól függetlenül) azon szakmák és intézmények képviselői, akik az adott településen bármilyen gyermekjóléti és gyermekvédelmi feladatot látnak el, illetve a koncepció által megcélzott célcsoportokkal foglalkozó egyéb szervezetek és személyek.

- A gyermekjóléti szolgálatok feladatait tekintve az alábbiak fogalmazhatók meg:

- ezen feladatok egy része az 1997. évi XXXI. törvény 39. -40. §-ában, valamint a 15/1998. (IV.30.) NM rendelet 8.-25. §-ában megfogalmazódnak – ami ezen túl felvállalható, az annak a teamnek tagjaként dolgozni, mely a koncepció kidolgozására hivatott. A koordinálás sem lenne szerencsés, mert az önkormányzat felelőssége teljesen áttevődne a gyermekjóléti szolgálatokra. A koordinálást végezhetné a jegyző, vagy (ha működik) az ifjúsággal foglalkozó osztály a hivatalban, vagy ifjúsági és sport bizottság (ha van), stb.

- Fontos e kérdéskör jogszabályszerű szabályozása az alábbi tartalommal azért, hogy ez ténylegesen számon kérhető legyen: -A legalább 700 fő kiskorú lakost számláló helyi önkormányzat a helyben működő gyermekjóléti és gyermekvédelmi feladatok ellátását végzők bevonásával az átfogó értékeléshez kapcsolódóan gyermekjóléti koncepciót készít, melyet a képviselő-testület megtárgyal.

- A koncepció készítés szempontrendszerének megfogalmazása a javaslatok alapján egy erre alakított szakmai team munkájának eredményeként jöhet létre. Ebben az esetben fontos a team tagjainak szakmánkénti nevesítése. Egy javaslat a teljesség igénye nélkül:

HELYZETKÉP

a gyermekek és fiatalok korcsoportonkénti megoszlásáról, a gyermekek védelmének helyi rendszeréről és a helyben elérhető szolgáltatásokról, a helyi igények, szükségletek nehézségek, problémák megfogalmazása.

CÉLOK MEGFOGALMAZÁSA AKCIÓTERV KIDOLGOZÁSA

Annak bemutatása, hogy milyen módon, milyen eszközökkel, milyen feltételek között és milyen lépések sorozatán keresztül kívánják elérni a célt.

ÜTEMTERV

A programmal kapcsolatos cselekvési fázisok ütemezése, résztvevők nevesítése, felelősségi rendszerének és az együttműködés kereteinek meghatározása.

KÖLTSÉGVETÉS

a koncepció megvalósításának finanszírozási, működtetési keretei, forrásteremtés lehetséges módjai

A KONCEPCIÓT TÁMOGATÓ EGYÉB DOKUMENTUMOK

ide kerülhetnek mindazok a dokumentumok, statisztikák, amelyek alátámasztják a javasolt koncepció állításait és valószínűsíthetik annak teljesíthetőségét (pl. éves átfogó értékelés, éves tanácskozáson megfogalmazottak stb.)